

лица, является факт наличия опасности причинения вреда в будущем, а также создание этой опасности в результате деятельности субъекта гражданского права.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гражданский кодекс Украины: Комментарий (с изм. и доп. по сост. на 1 сентября 2003 г.). - Х.: ООО "Одиссей", 2003. - Т. 1. - С. 7.
2. Матвеев Г. К. Теоретические вопросы причинности бездействия // Сов. гос. и право. 1962. - № 10; Нерсисянц В. А. Некоторые проблемы неосторожной вины // Сов. гос. и право. 1989. - № 3.
3. См., например: Церетели Т. В. Деликты создания опасности // Сов. гос. и право.-1970.-№ 8. - С. 56.
4. См., например: Крупка Ю. Щодо цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду // Право України. 1995. - № 1; Харитонов Є. О. Відшкодування шкоди, заподіяної діями водія у стані крайньої необхідності // Рад. право. - 1976. - № 11; Харитонов Е. О., Васильки В. В. Возмещение вреда, понесенного при предотвращении вреда, грозящего объектам природы // Проблемы укрепления демократии, законности и правопорядка // Сб. науч. трудов. - Куйбышев, 1984.
5. Жалинский А., Рерихт А. Введение в немецкое право. - М.: Спарк, 2001. - С. 363.
6. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2-х т.: Пер. с нем. - М.: Международные отношения, 1998. - Т. 2. - С. 460.
7. Гражданское право: В 2 т.: Учебник - 2-е изд., перераб. и доп. / Отв. ред. Е. А. Суханов. - М.: БЕК, 2000. - Т. 2, п/т 2. - С. 383.
8. Болдинов В. М. Ответственность за причинение вреда источником повышенной опасности. - СПб.: Изд-во "Юридический центр Пресс", 2002. - С. 29.
9. Гражданский кодекс Украины: Комментарий (с изм. и доп. по сост. на 1 сентября 2003 года). = Х.: ООО "Одиссей", 2003. - Т. 2.- С. 816 – 817.
10. Гражданское право: В 2 т.: Учебник - 2-е изд., перераб. и доп. / Отв. ред. Е. А. Суханов. - М.: БЕК, 2000.- Т. 2, п/т 2. - С. 384.

УДК 347.5

Н.Ю. Голубева

УМОВИ ВИПЛАТИ ВІНАГОРОДИ, ЩО ОБІЦЯЄТЬСЯ В МЕЖАХ ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ ВІНАГОРОДИ БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ

На сьогодні набувають поширення різноманітні обіцянки винагороди, автори яких і не замислюються про правове підґрунтя та юридичні наслідки таких обіцянок, зокрема й окреме правове регулювання відносини у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу отримали тільки з прийняттям ЦК України 2003 р.

Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу як юридичний факт повинна мати такі ознаки: бути публічною, умовою одержання винагороди є надання визначеного результату, до якого, незалежно одна від однієї, може прагнути невизначена кількість осіб; винагорода повинна мати матеріальний зміст.

У разі виконання завдання і передання його результату особа, яка публічно обіцяла винагороду, зобов'язана виплатити її (ч. 1 ст. 1148 ЦК України). Тобто

тільки з моменту передання відповідного результату виникають зобов'язальні відносини між особою, яка обіцяла винагороду, і особою, яка надала результат.

Особа, яка відгукнулася на обіцянку винагороди, має право вимагати, щоб особа, яка обіцяла винагороду, прийняла обумовлений в обіцянці результат, якщо він відповідає всім вимогам, які до нього ставляться. Але виникає питання про відповідність дій, які фактично здійснила особа, яка відгукнулася на оголошення, діям, які були обумовлені в оголошенні особа, що обіцяє винагороду. Найчастіше в оголошенні дії, які повинні бути виконані, визначаються по-верхово чи двозначно, що дозволяє по-різному тлумачити їхній зміст. ЦК України не визначає, ким вирішується питання, чи відповідає переданий результат тим вимогам, які ставились до нього. Напевне, що таку функцію може виконати тільки особа, яка оголосила про винагороду, адже саме вона намагається за допомогою інших осіб досягти певної мети, а у разі спору проблему можна вирішити в суді.

Часто завдання, обумовлене обіцянкою, виконують декілька осіб, і необхідно визначитися, яка з них може обґрунтовано вимагати винагороду. Відповідь на це питання залежить від характеру результату, який вимагався умовами обіцянки.

Якщо публічна обіцянка винагороди припускає досягнення єдиного у своєму роді і з огляду на це неповторний результат (відшукання домашньої тварини, документів), то обіцяну винагороду має право вимагати той, хто досяг вказаного унікального результату.

Можливий також варіант, коли унікального результату досягли двос чи більше осіб, але тільки в тому разі, якщо вони досягли його разом, тобто співпрацювали один з одним. Цілком справедливо, щоб кожна з цих осіб отримала частку винагороди, оскільки кожна з указаних осіб так чи інакше сприяла успішному виконанню завдання. Здається невдалим положення п. 1 ст. § 660 НЦК [1], який містить правило, згідно з яким особа, яка обіцяла винагороду, повинна справедливо розділити винагороду між особами, що співпрацювали. Введення правила про рівність часток указаних осіб теж було б несправедливим, оскільки вклади кожної з осіб можуть мати різний характер: майно, гроші, розумова чи фізична праця тощо. У цьому разі, напевне, нагорода повинна поділитися цими особами самостійно без втручання особи, яка обіцяла винагороду, в залежності від внесеного кожним з них вкладу у здійснення дії, а у разі виникнення спору – судом.

Але результат, за досягнення якого обіцяна винагорода, не завжди є унікальним, тому і досягти його в принципі може більше ніж одна особа, оскільки обіцянка винагороди є публічною та не персоніфікованою.

Існує протилежна точка зору, згідно з якою дії, за які обіцяна винагорода, можуть бути здійснені тільки однією особою (довести до відома про безвісно зниклу особу) [2]. Але результат, який може бути досягнуто, не завжди є унікальним (наприклад, знахідка загубленої антикварної табакерки – це унікальний результат, а сповіщення про зниклу особу – ні, оскільки такі відомості можуть бути доступні для багатьох людей). Приклад, що навів автор, зовсім не ілюструє його точку зору, а навпаки, довести до відома про безвісно зниклу особу може декілька осіб, які, наприклад, бачили цю особу в різних місцях. Тому постає питання

про те, хто заслуговує на винагороду, але про те, що згадану дію може здійснити лише одна особа, не може йтися.

Таку саму позицію займає законодавець та передбачає, що завдання, яке належить виконати, може стосуватися разової дії або необмеженої кількості дій одного виду, які можуть вчиняти різні особи (ст. 1145 ЦК України). Якщо завдання виконали декілька осіб незалежно одна від іншої, то вважається, що вказану винагороду отримає той, хто виконав дію першим (пріоритет дії). Але ця позиція вірна у двох випадках: якщо результат є унікальним та конкретно визначеним. Якщо завдання стосується унікального результату (знайдення документів), вказана норма діє у тому розумінні, що винагороду отримає той, хто надав відповідний результат особі, яка обіцяла винагороду.

Завдання може стосуватися конкретного результату (тобто такого, який навіть у разі його досягнення декількома особами буде однаковим), наприклад необхідно проінформувати про місцезнаходження людини чи місце перебування злочинця, то мова йде про таку інформацію, що можуть надати декілька людей, а їхня інформація, якщо вона є адекватною, повинна мати аналогічний характер (місце перебування злочинця може бути тільки одне, але дізнатися про нього можуть декілька осіб).

У цьому разі винагорода повинна бути видана тільки одній особі, що передала завдання першою. Але якщо виходить з ч. 2 ст. 1148 ЦК України (в якій вказується, що винагорода виплачується особі, яка виконала завдання першою), то винагорода видається особі, яка не просто передала результат, а вона є такою, яка виконала дію першою. Тобто якщо після того як одна особа передасть результат першою, а потім з'явиться інша особа, яка доведе, що виконала завдання першою, але запізнилася з його переданням, то право отримання винагороди переходить до цієї останньої особи.

Але наведене формулювання ст. 1148 вступає в суперечку із ч. 1 ст. 1144 ЦК України, яка має такий вигляд: "особа має право публічно пообіцяти винагороду за передання їй відповідного результату...". Тобто головним фактом є не виконання завдання, а саме передання результату. А робити цей факт залежним від факту виконання завдання не варто, бо це ускладнить на практиці визначення особи, яка заслуговує на винагороду. Особа, яка фактично і виконала завдання першою, може не поспішати передати його, а потім, коли це зробить, виявиться, що винагороду давно отримала інша особа. Чи можна говорити про те, що необхідно позбавити винагороди, яка вже наїшла свого власника, і передати її цій особі. Це уявляється не логічним та не справедливим. Наприклад, хоч цивільні кодекси інших країн висловлюються з цього приводу аналогічно – винагорода повинна бути надана особі, яка виконала дію першою [3], але при цьому особою, яка здійснила дію першою, вважають ту, яка першою виконала таку дію стосовно особи, яка обіцяла винагороду. Тобто хоч у кодексах йдеться про виконання завдання першим, але коментується ця дія все одно в залежності від передання результату першим.

Розглянемо іншу ситуацію: як бути в тому разі, якщо очікуваний результат не є унікальним та не є конкретно визначеним, наприклад особа, яка обіцяла вина-

городу, бажає отримати всю можливу інформацію про злочинця, його прикмети, місцезнаходження (вона указує в оголошенні про те, що її цікавить будь-яка інформація). Якщо виходити з того, що нагороду отримає той, хто повідомить першим, то особа, яка обіцяла винагороду, повинна виплатити винагороду йому та вже не може отримати інформацію від інших осіб, хоч якою важливою не буде ця інформація, а особи, які звернулись до особи, яка обіцяла винагороду, з певною інформацією не можуть претендувати на винагороду. Якщо ж особа, яка обіцяла винагороду, вирішить розділити винагороду між особами, що відгукнулися на обіцянку винагороди, то особа, яка сповістила необхідну інформацію першою, буде вимагати виплату винагороди тільки їй, на основі норм ЦК України про пріоритет дії. Для особи, яка обіцяла нагороду, вихід тільки один – йти на додаткові витрати та виплачувати всім іншим особам, що відгукнулися на обіцянку винагороди, додаткові суми порівняно з первісно оголошеною винагородою.

Але більш справедливим у цьому разі буде положення про те, що на частку оголошеної винагороди повинна мати право претендувати кожна з осіб, незалежно від вичерпності її відомостей. Напевно саме це мав на увазі українській законодавець, коли сформулював ч. 2 ст. 1148 ЦК України так: “якщо завдання стосується разової дії, винагорода виплачується особі, яка виконала завдання першою”. Тобто якщо таке завдання стосується “несобмеженої кількості дій одного виду, які можуть вчинятися різними особами” (ст. 1145 ЦК України), то винагорода якимось чином ділиться між тими, хто відгукнувся на обіцянку.

Але цю позицію законодавця необхідно дещо конкретизувати. Законодавець указує на незрозумілу умову виплати винагороди, а саме: “завдання стосується разової дії” (ч. 2 ст. 1148 ЦК України). Якщо завдання стосується разової дії, то про яке виконання декількох особами йдеться? Адже це неможливо, якщо вони не співпрацюють, про що йшлося вище. Якщо дія разова, тобто здійснити її можна тільки один раз, то здійснити її може тільки одна особа. А відтак не може бути інших осіб, які обгрунтовано вимагали б виплати винагороди та, звичайно, не можна поставити питання про те, хто з них виконав завдання першою.

Тому необхідно уточнити указану статтю: “Якщо завдання, вказане в оголошенні про винагороду, є унікальним, то винагороду отримає та особа, яка передала відповідного результату; якщо завдання виконали декілька осіб незалежно одна від однієї, то вказану винагороду отримає лише та особа, яка виконала завдання першою, коли ж завдання передбачає досягнення однакового результату, інакше винагорода поділиться між особами, які передали відповідні результати порівну”. Таке формулювання охопить три зовсім різні ситуації:

- завдання стосується досягнення унікального результату;
- завдання стосується досягнення результату, який за своїм характером є таким, що його можуть виконати декілька осіб, але отримати однакові результати;
- завдання стосується досягнення результату, який за своїм характером є таким, що його можуть виконати декілька осіб та отримати різні результати за умови, що вони є абсолютно непорівнянні одна з одною.

Треба відмітити, що у разі, якщо оголошення має таке неконкретне завдання, наприклад: “обіцяю винагороду всім, хто повідомить про знаходження звірят, які

втекли із зоопарку”, особа, яка бажає відгукнутися на оголошення, сама розуміє, що здійснити указану дію можуть декілька осіб та сповістити різну інформацію. Щоб уникнути суперечок із цього приводу, можна рекомендувати особам, що обіцяють винагороду за здійснення дій, які можуть бути виконані декількома особами та бажають отримати різноманітну інформацію чи інший результат, окремо вказати в оголошенні, що кожен, хто відгукнеться на обіцянку, отримає частку нагороди, незалежно від вичерпності їх відомостей (у випадку повідомлення інформації), чи незалежно від обсягу із загальної маси завдання (у випадку необхідності знайдення звіряток).

Якщо дію, указану в обіцянці винагороди, виконали декількома особами одночасно, тоді винагорода розподіляється між ними порівну (ч. 3 ст. 1148 ЦК України). Якщо не можливо визначити хто виконав дію, указану в обіцянці винагороди, першим неможливо, то винагорода теж повинна виплачуватися порівну, але точної вказівки на це закон не має, що може привести до спорів між особами, які виконали указані дії. Тому необхідно доповнити ч. 3 ст. 1148 ЦК України і викласти її у такому вигляді: “При неможливості встановити, хто першим виконав завдання, указане в обіцянці винагороди, чи якщо таке завдання було виконано декількома особами одночасно, винагорода розподіляється між ними порівну”.

Виникає запитання, як може бути розподілена порівну винагорода, якщо вона за своїми властивостями є неподільною? Це питання українським законодавцем, як і російським, не регулюється. Цікаво, що грузинське, германське та японське цивільне право у цьому випадку, як і у випадку, коли у публічній обіцянці винагороди окремо обмовлялося, що її отримус лише одна особа, яка визначається за жеребом (ст. 757 ЦК Грузії, ч. 2 § 658 Германського цивільного Кодексу, ч. 2 ст. 531 ЦК Японії) [4]. Але такий спосіб вирішення указанного питання здається щонайменше “неправовим”, “несудовим”. Напевне тільки суд, якщо нема взаємної згоди між особами, які одночасно виконали завдання, зможе вирішити це питання шляхом, можливо, присудження обов'язку компенсації частини вартості неподільної речі. Але, на жаль, ми не можемо обґрунтувати таке твердження нормами ЦК України, тому що він не містить правил, згідно з якими має бути поділена неподільна річ.

Стаття 1148 ЦК України не містить указівок про обов'язок особи, яка обіцяла винагороду, відшкодувати особі, яка здійснила указану в обіцянці винагороди дію, витрати, які вона зазнала у зв'язку із виконанням завдання. Особа, яка обіцяє винагороду, указуючи в оголошенні розмір винагороди чи її форму, виявляє своє бажання отримати указаний результат саме в обмін на указану винагороду. Немає сенсу накладати на цю особу додаткові витрати, які особою не передбачалися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Германское право. Ч. 1. Гражданское уложение: Пер. с нем. М.: Междунар. центр финано.-эконом. развития, 1996. – С. 161. – Сер.: Совр. заруб. и междунар. частное право.
2. Комментарий к гражданскому кодексу Молдавской ССР. – Кишинев, 1971. – С. 419.
3. Гражданский кодекс Республики Беларусь. – СПб, 2003. – С. 867; Гражданский кодекс Российской Федерации: Официальный текст по состоянию на 15 февраля 1998 года: Ч. 1 и 2 / Ю. Х. Калмыков (вступ. ст.). – М., 1998; Германское право. Ч. 1. Гражданское уложение: Пер. с нем. М.:

- Международный центр финансово-экономического развития, 1996. – С. 160 – Сер.: Совр. заруб. и междунар. частное право.: Ваганова Сакад, Аридзума Тору. Гражданское право Японии. – М., 1963. – В 2 т. – Т. 2. – С. 33.
4. Германское право. Ч. 1. Гражданское уложение: Пер. с нем. – М.: Международный центр финансово-экономического развития, 1996. – С. 160 – Сер.: Совр. заруб. и междунар. частное право: Гражданский кодекс Грузии. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – С. 441.

УДК 347.453.3

Я.В. Гуляк

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНВАРІАНТНІСТЬ ФУНКЦІЙ ДОГОВОРУ (НА ПРИКЛАДІ ДОГОВОРУ НАЙМУ ЖИТЛА)

Питання про функції договору взагалі і цивільно-правового договору, зокрема, належить до числа актуальних і таких, що мають теоретичне та практичне значення. Це пояснюється зростанням ролі договору в сучасних умовах, переглядом його концепції, появою нових видів договорів тощо.

Слід зазначити, що проблеми договірної права досить активно досліджуються вітчизняними науковцями про що свідчить поява низки дисертацій [1; 2], монографій [3; 4], наукових статей [5; 6; 7] у цій галузі. Разом із тим зазначені та інші публікації були присвячені головним чином визначенню поняття та видів договорів, характеристиці їхнього змісту, порядку укладення та виконання та ін. Що ж стосується такого питання, як функції договору, то вони побіжно досліджувалися лише у контексті розгляду більш загальних проблем теорії договору [2, 139-166].

Викладене дозволяє дійти висновку, що функції договору у вітчизняній цивільній усе ще залишаються практично недослідженими, чим і зумовлюється наукова доцільність звернення до відповідної проблематики.

Перед тим як визначити особливості функції договору найму житла, необхідно з'ясувати, якими є функції договору взагалі, різновидом якого є зазначений договір.

Стаття 626 ЦК України визначає договір як домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків.

У цій якості, на думку багатьох правознавців, він виконує такі функції: регулятивну, ініціативну, програмно-координаційну, інформаційну, гарантійну та захисну. Регулятивна функція цивільно-правового договору є результатом того, що договір у цивільному праві нерідко розглядається практично як форма цивільного законодавства, а отже, і як регулятор поведінки учасників цивільних відносин. Ініціативна функція договору полягає в тому, що він є актом прояву ініціативи сторін та реалізації принципу диспозитивності, властивого цивільному законодавству. Програмно-координаційна функція означає, що договір є своєрідною програмою звертання його учасників і засобами координації їх звертання. Інформаційна функція виявляється в тім, що договір містить певну інформацію про